

БЎЛҒУСИ ШИФОКОРЛАРНИНГ ЧЕТ ТИЛДА КАСБИЙ КОММУНИКАТИВ КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЛИНГВОТЕХНОЛОГИЯСИ

*Ахмедова Матлуба Ибрагимджоновна,
ФарДУ тадқиқотчиси*

Таянч сўзлар: тиббиёт олий ўқув юрти талабалари, чет тилда касбий коммуникатив компетенция, лингводидактик ёндашув, компьютер технологияси, информатсион- процессуал, таълим жараёни.

Жамиятимиз олий таълим муассасалари олдига бўлғуси касбий фаолияти учун пухта назарий билимларга эга, олган билимларини амалиётда самарали қўллай оладиган, амалий кўникмаларини иш фаолияти давомида ижодий татбиқ эта оладиган мутахассис тайёрлаш вазифасини қўймоқда. Халқаро муносабатлар авж олган замонамизда тилларни билиш, кўп тиллилик (полиглоссия) тиббиёт мутахассислари учун ҳам улкан аҳамият касб этмоқда.

Замонавий тиббиёт мутахассиси бунинглиз тилидаги касбий коммуникатив компетенцияси шаклланган, илғор хорижий тиббиёт технологияларини пухта эгаллаган, компьютер технологияларидан бемалол фойдаланган ҳолда халқаро муносабатларда фаол иштирок эта оладиган шахсдир.

Бўлғуси шифокорларда инглиз тилида касбий коммуникатив компетенцияни шакллантириш учун тиббиёт соҳасига оид маълумотларни хорижий манбалардан олиш муҳим аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси биринчи Президентининг «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори (Тошкент шаҳри, 2012 йил, 10 декабрь) бу соҳада изчил изланишлар олиб бориш имкониятларини янада кенгайтди.

Айнан келажак касбий фаолият таълим мазмунини ва шаклини белгилаб бергани учун бугунги давр тиббиёт олий ўқув юртларида чет тил ўқитиш методикасини тубдан ўзгартиришни талаб этмоқда.

Тошкент тиббиёт академияси Фарғона филиалида ўтказилган тадқиқот, талабаларнинг инглиз тилини эгаллаш даражаси таҳлили, уларнинг фақат 20% фоизи кундалик мавзуларда гапира олишини кўрсатди. Аммо, улар ҳам ўз соҳалари бўйича эркин фикр билдира олмайдилар, чунки уларда нуткий малакалар талаб даражасида шакллантирилмаган. Мавжуд ўқув дастурлар, дарсликлар, ўқув соатлари миқдорининг камлиги чет тилни тўлиқ ўзлаштириш имконини бермаётгани ҳам чет тил ўқитиш методикасининг долзарб муаммоларидандир. Шу сабабли, тиббиёт олий ўқув юртининг битирувчи талабалари ўз соҳалари бўйича инглиз тилида фикр баён қила олмайдилар.

Ҳозирда чет тилда касбий фаолияти доирасида бемалол сўзлаша оладиган, халқаро миқёсда ахборот ва тажриба алмаша оладиган юқори малакали тиббиёт мутахассисларига бўлган талаб юқориликча қолмоқда.

Бўлғуси шифокорнинг чет тилда касбий коммуникатив компетенцияси - бу шахснинг интегратив хусусияти бўлиб, чет тил бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малаканинг ҳажми, тиббиёт соҳасидаги мулоқот этикаси билан характерланади ҳамда олиб борилаётган илмий изланишлар натижасида шифокорнинг чет тилда касбий мулоқот фаолиятини моделлаштириш орқали шаклланади [5].

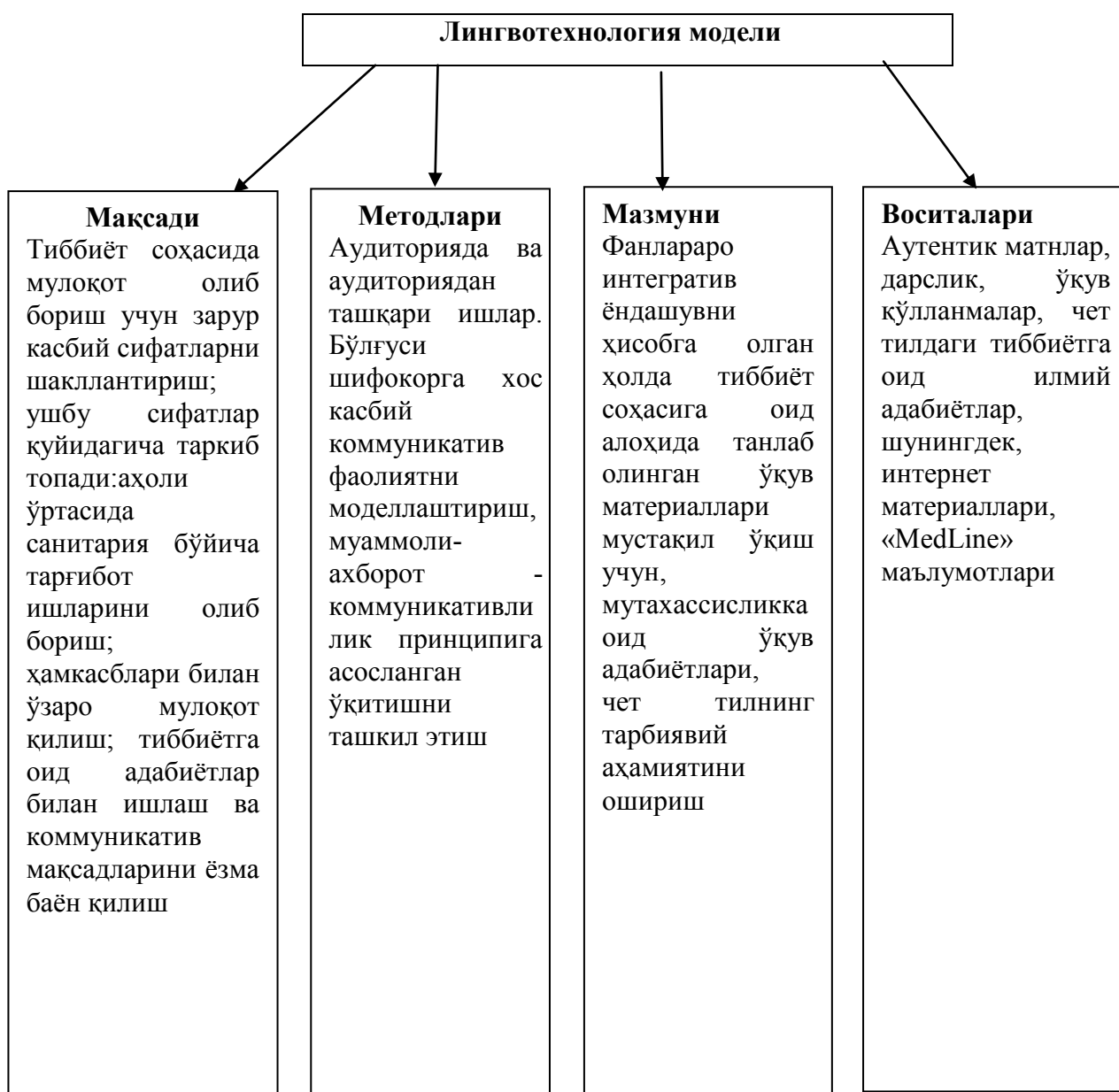
Нотилшунослик олий ўқув юртларининг мутахассис тайёрлаш тизими тез ўзгарадиган халқаро муносабатлар талабларига мос келиши, талабаларда янгиланаётган иқтисодий ва касб соҳалари бўйича ахборот алмашинувлари учун тез

мослаша оладиган, касбий мулоқотга доир масалаларни мустақил, ижодий ёндашган ҳолда ҳал этиш хусусиятларини шакллантиришни ўз ичига олиши зарур.

Тиббиёт олий ўқув юрти талабаларига касбга йўналтирилган чет тилни ўргатиш самарадорлигини ошириш, амалда янги лингводидактик технологияларни ишлаб чиқишни ва амалиётга татбиқ этишни талаб этмоқда.

Биз ишлаб чиққан лингвотехнология бўлғуси шифокорларнинг (гигиенист-эпидемиолог мутахассиси) чет тилда касбий мулоқот компетенциясини шакллантириш – уларнинг чет тилдаги касбий коммуникатив фаолиятини моделлаштириш орқали муаммони ҳал этишга ёрдам беради.

Бизнинг тадқиқотимизда дастурий-техник воситаларга асосланган, ахборот-коммуникацион технологиялар таълимнинг ажралмас қисми

ҳисобланадиган чет тил ўқитиш тизими ҳақида гап боради.

Чет тил ўқитишнинг дастурий-техник воситалари деганда чет тил ўқитишда фойдаланиладиган компьютер техникаси

ва дастурий таъминот тўплamlари тушунилади ва турли ахборот-коммуникация технологияларининг зарур элементини ташкил этади. Шу нуқтаи назардан, тадқиқот давомида махсус “ахборот коммуникацион технологиялар” ишлаб чиқилди ва амалиётга татбиқ этилди.

Замонавий таълим парадигмасининг тиббиёт олий ўқув юртларида чет тил таълими тизимига кўрсатаётган таъсирини таҳлил қилиш, ушбу чет тил ўқитиш тизимини шахсий фаолиятга ёндашиш, коммуникатив, ривожлантирувчи, касбга йўналтирилган ёндашувларга таяниб ривожлантириш зарурлигини кўрсатди.

Ушбу лингвотехнология интерактив мулоқот, ўқув жараёни босқичларининг қандай бориши ҳақида талабаларни тўлиқ хабардор қилиш; замонавий коммуникация муҳитини ҳисобга олган ҳолда, таълим жараёнида касбий коммуникатив-когнитив фаолиятга доир вазиятларни моделлаштиришни таъминлайдиган самарали ўқитиш методлари; талабаларнинг бутун ҳаёти ва касбий фаолияти давомида билим олишга қизиқиши, мустақил равишда чет тил ўрганиш малакасини ривожлантиришни назарда тутадиган узлуксиз таълимни ўз ичига олади, ўз-ўзини тарбиялаш ғоясини илгари суради ва талабалар ўзларида мустақил барқарор шахсни рефлексив малакалари асосида ривожлантиришини тақозо этади [3]. Шу билан бирга, талабаларнинг чет тилда мулоқот қилиш қобилияти ва ахборот-коммуникацион технологиялардан фойдаланиш малакасини коммуникатив компетенцияни шакллантириш билан бирга ривожлантиришни талаб қилади.

Ушбу малакаларни мутахассиснинг асосий касбий компетенцияси таркибига интеллектуал компетенция сифатида киритиш мумкин.

ТОЎЮда чет тил ўқитиш мазмунининг таркибий қисмлари сифатида матнлар жанрини ўрганиш қуйидагиларни кўрсатди. Маълумотларнинг тез суръатларда янгиланиб бориши ва унинг шу тарзда эскириши тиббий илмий

мақолалар улушини сезиларли даражада оширишга, иккинчи даражали матнлар жумласига киритишга ва тиббиёт соҳасидаги умумий илмий ва профессионал адабиётларда уларнинг аҳамиятининг ошишига сабаб бўлди.

Уларнинг асосий вазифаси - янги фактлар, назариялар, концепцияларни тақдим қилиш эмас, балки асосий илмий ва профессионал ахборотни умумлаштириш ва талқин қилиш ва шу асосда иккинчи даражали ахборотни яратишдир. Бундай ахборотлар талабалар томонидан осон ўзлаштирилади.

Тадқиқот давомида ажратиб олинган мақолаларнинг ўзига хос хусусиятлари, илмий адабиётнинг ушбу жанридан ўзаро бир-бирига боғлиқ бўлган рецептив ва репродуктив кўникма ва малакаларни ривожлантиришда ва илмий-профессионал мулоқотни моделлаштиришда асос сифатида қабул қилишнинг мақсадга мувофиқлиги аниқланди. Чет тил ўқитишнинг мазмунига ахборот хатлари (CV, *medical job resume descriptions and objectives, medical job application forms*), янги санитария нормалари, қоидалари ва гигиена нормативлари ҳақидаги маълумотларни, машҳур чет эл олимларининг лекциялари матнлари, уларнинг аудио ва видео ёзувларини киритиш чет тил ўрганишнинг ижобий самарадорлигини ошириши исботланди.

Халқаро тиббиёт ташкилотлари, университетлар, университетлар билан ҳамкорлик қилувчи компаниялар, шу йўналишдаги мутахассисларни тайёрлаш ва бошқа тиббий ташкилотларнинг веб-сайтлари тиббиёт олий ўқув юртларида чет тил ўқитиш мазмунининг зарурий элементи ҳисобланади.

Биз ишлаб чиққан ахборот-коммуникацион технологиянинг асосини коммуникатив вазиятларнинг ўқув муҳитида моделлаштириш ва кўп марта такрорлаш, халқаро тиббий ассоциацияларнинг материаллари асосида илмий-конференцияларни тайёрлаш ва ўтказиш, шунингдек, дастурий таъминот воситалари тизимини ривожлантириш асосида коммуникациянинг барча

турларини ўзаро боғлиқ ҳолда ўргатишни ташкил қилади.

Бунга мувофиқ ҳолда малакалар танлаб олинди, мос келувчи нутқ воситалари танланди, ушбу турдаги коммуникацияни ўзлаштиришга қаратилган машқлар ишлаб чиқилди ва зарурий ўқув воситалари учун талаблар шакллантирилди.

ТОЎЮда чет тил ўқитишнинг якуний мақсадига эришиш учун талабаларнинг чет тилда касбий коммуникатив компетенциясини шакллантиришга мос келадиган турли ахборот-коммуникацион воситалари (дастурий таъминот ва техникавий) талаб қилинади.

Тадқиқотда таълим жараёнида дастурий таъминот воситалари тизимидан мунтазам фойдаланиш билим, кўникма ва малакаларни шакллантиришни таъминлайдиган аралаш турдаги ўқув муҳитини яратиши, шунингдек, талабанинг мустақил ўрганиш фаолиятига босқичма-босқич ўтишини таъминлаши ҳам исботланди.

Интернетда тақдим этилаётган тайёр чет тил ўқув воситаларидан ўрганиш

жараёнида фойдаланиш, тиббиёт олий ўқув юртларида ўқитишнинг касбий йўналтирилганлик мақсадлари ва вазибаларига мос келмаслигини кўрсатди. Бу эса тиббий профилактика йўналиши учун мос келувчи дастурий-таъминот воситалари тизимини ишлаб чиқишнинг зарурлигини кўрсатди.

Шунингдек, ТОЎЮда чет тил ўқитишдаги замонавий тизимнинг зарурий элементи ва ахборот-коммуникацион технологияларига асосланган ўқитишнинг муҳим элементи сифатида, чет тил ўрганишнинг дастурий таъминот воситалари тизими ишлаб чиқилди, жумладан:

1) гапириш, ўқиш ва ёзишнинг айрим кўникма ва малакаларини шакллантиришни таъминлайдиган ўқув дастури;

2) гапириш, тинглаш малакаларини шакллантиришни таъминлайдиган аудио машқларни ўз ичига олган ўқув қўлланма;

4) чет тилда касбий мулоқотни ривожлантиришни таъминлайдиган электрон тиббий луғатлар.

Адабиётлар

1. И. А. Каримов «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида»ги қарори (ПҚ-1875. Тошкент шаҳри, 2012 йил, 10декабрь).
2. Ж. Жалолов. Чет тил ўқитиш методикаси – Тошкент 2012 й.
3. И.А.Зимняя Ключевые компетенции– новая парадигма результата образования// Высшее образование сегодня. 2003. №5.
- 4.Higgins J., Johns T. Computers in Language Learning. Collins ELT, Addison-Wesley, 1984.
5. М.И. Ахмедова. Из опыта формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетенции студентов медиков с использованием компьютерных технологий. “Новый взгляд”. Международный научный Вестник. Город Новосибирск, № 9\МНВ 2015. Стр.161-169.

Ахмедова М. Лингвотехнология формирования профессиональной коммуникативной компетенции на иностранном языке у будущих врачей. Наши исследования показывают необходимости введение дифференцированно- непрерывное и профессионально - ориентированное обучения английского языка в неязыковых ВУЗах. Реализация системы обучения, основанная на информационных технологиях, которая перемещает акцент на самостоятельную работу студента и специфику иноязычной речи является актуальным и практически значимым.

Axmedova M. Lingual technology of formation of future doctor's professional communicative competence in foreign language. In this article approaches to developing foreign language teaching system in non- linguistic high schools of Uzbekistan were offered, particularly in

medical higher educational institutions, by introduction differentiated - continuous and professionally oriented English language. And the research aimed at developing self-study skills in medical students' and their professional communicative competence. In this aspect, the realisation of the training system, based on information technologies and specification of foreign language learning is actual and practically significant.